

ESKİ AÇIKLAMALAR VE GÜNÜMÜZDEKİ ÇALIŞMALAR IŞIĞINDA LEVALLOIS TEKNİK: TANIMLAR, PROBLEMLER VE DEĞİŞKENLİK

Levallois yongalama tekniği ilk defa Paris yakınlarında Levallois-Perret'deki Seine taş ocaklarında ortaya çıkan endüstri ile tanınmıştır. Levallois üretiminin karakterlerinin geniş bir biçimde tanımlanması 1909 yılında Victor Commont tarafından yapılmıştır. Fransa'da Moustérien endüstrilerinde bulunan levallois yongalar, üretimin özel bir ilerleyişinin sonucu olarak tanımlanmaktadır.

Sonneville-Bordes levallois yongalama tekniğinin uygulanışını genel bir biçimde şöyle özetlemiştir:

Levallois çekirdek tercihen düz ve oval bir yumrunun kenarlarından bir seri çıkarım alınarak elde ediliyor. Merkezil çıkarımlarla çekirdeğin üst yüzeyinin kabuğu soyuluyor. Böylece kabaca kaplumbağa bağına benzeyen bombeli bir üst yüzey oluşuyor. Sonra bir vurma düzlemi hazırlanıyor.

Vurma düzlemi ya küçük yüzçüklerle ya da geniş tek bir çıkarımla elde edilir ve çekirdeğin yongalama yüzeyine diktir.

Vurma düzleminden bir darbe ile şekli önceden belirlenmiş düz ve oval bir yonga alınıyor ve bu yonga merkezil çıkarımların izlerini üst yüzü üzerinde taşıyor. Genel olarak topuk yüzçüklüdür. Fakat vurma düzlemi geniş, tek bir çıkarım alınarak hazırlandığında düz topuk da gerçekleşir. Tüm levallois yongalar yüzçüklü topuklu değildir ve yüzçüklü topuklu yongaların tümü de levallois değildir.

Levallois yongalamanın benzer bir temek üzerine değişik tanımları yapılmıştır. Ancak bunlardan 1950 yılında Bordes'in yaptığı levallois yonga tanımı, klasik levallois tanımının temelini oluşturmuştur: "Biçimi, çekirdekten çıkarılmadan önce çekirdeğin özel bir şekilde hazırlanmasıyla belirlenmiş yonga".

Aynı sıralarda Breuil ve Lantier, levallois tekniğini benzer bir şekilde tanımlamışlardır. Bu tanımlamalarda da en önemli özellik yüzçüklü vurma düzlemidir. Vurma düzleminin açısı ise Kelley tarafından açıklanmıştır: "Levallois yongaların vurma düzlemleri ile çıkarım yüzleri arasında dik bir açı vardır (90° civarında). Düzlem ister yüzçüklü, ister tek bir çıkarımla hazırlanmış olsun kopma biçiminin zorunlu kıldığı bu açı ortaya çıkarılmıştır".

Bourgon, levallois çekirdeklerin üst yüzlerindeki negatif izlerin fonksiyonları üzerinde çalışmıştır.

Anglo-Saxon literatüründe uzunca bir süre levallois tekniği kaplumbağa-çekirdek tekniği olarak tanımlanmıştır. Daha sonraki araştırmacılar, yüzcüklü topuğu levallois yongaların en önemli karakteri olarak kabul etmişlerdir.

Oakley, levallois yongaların vurma yumruları ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: “Levallois yongalar genellikle yassıdırlar, vurma yumrularının iç yüzde belirgin olmayıp yaygın olmaları vurma düzlemlerinin yüzcüklü hazırlanması nedeniyle gücün tüm yüzeye yayılmasına bağlıdır”.

Özellikle jandarma şapkası şeklinde yüzcüklerle hazırlanmış topuğu bulunan yongalara baktığımızda Oakley’in bu açıklamasının yerinde olduğunu görüyoruz. Fakat bu yongaların levallois endüstri toplulukları içinde çoğunluğu oluşturmadıklarını da ifade etmek gerekir.

Yonga, dilgi ve uçlar için uygulanan levallois metotlar üzerinde ilk çalışmanın yine Bordes tarafından yapıldığını görüyoruz.

Son yıllarda levallois tekniği inceleyen ve deneyen araştırmacılar hem çekirdeği hazırlama biçiminde hem de hazırlanan yongalama yüzeyinden alınan yonga sayısında bir değişkenliğin olduğunu görmüşlerdir.

Levallois teknik üzerine Bordes’un ve eski araştırmacıların yaptıkları açıklamalarla yeni keşifler arasında daima çoğalan bir zıtlık görülmektedir.

Boëda, levallois yongalama metodunun orjinini aydınlatmak için teknolojik bir ayrıma kalkışmıştır. Boëda’nın ayrımında temel olarak kendi deneysel çalışmaları ve kuzey Fransa’da levallois tekniğin uygulandığı arkeolojik serilerin analizleri dikkate alınmıştır. Bu çalışma, bir yandan böyle kompleks yongalama tekniğinin son amacını, diğer yandan çeşitli yontma stratejilerinin uygulandığının ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte de Bordes’un açıklamalarının boyutunu gözler önüne sermiştir.

Bordes, levallois yüzeyin merkezci hazırlanması ve vurma düzleminin özel bir şekilde hazırlanışı üzerinde durmuştur. Çelişkili durumlar şöyle özetlenebilir:

-Merkezcil hazırlama geniş levallois yonganın çıkarımına yongalama yüzeyinde izin veren dışbükey bir morfolojik yapı oluşturur. Bununla birlikte merkezcil çıkarımlar levallois yongalama sırasında değişmez değildir.

-Vurma düzleminin hazırlanışı, yongalama yüzeyinden bağımsız bir şekilde ancak kesin olmamakla birlikte ideal yonganın üretimi için kısmen dikkate alınmıştır.

Bu açıklama gerçekte yetersizdir ve sadece tek bir yonga üretimi amacıyla kullanılan metod için açıklayıcı bir anlatımdır. Aynı zamanda da ekonomik bir tüketim değildir.

Görüldüğü gibi Bordes'un üzerinde durduğu levallois yüzeyin merkezcil hazırlanması gerekliliği durumu Boëda tarafından değişmez kabul edilmemiştir. Crew'de Levantine-Mousterien için bu durumun geçerli olmadığını ifade etmişti.

Yine eski açıklamalarda levallois ürünler morfolojik terimler içinde yeterince tanımlanmamışlardır. Örneğin "bağa sırtlı" çekirdek ya da "jandarma şapkası biçimli topuk" gibi. Oysa bu morfolojik yapılar teknik çalışma serilerinin sonucunu gösterirler. "Bağa sırtlı" terim; iki asimetrik dışbükey yüzeyin varlığı ile çekirdeğin biçimlendirilmesini açıklar. "Jandarma şapkası" ise levallois yonganın çıkarımı için vurma düzleminde önemli bir hazırlamaya tanıklık eden teknik yüzcükleme işlemini açıklar.

Bu teknik çok genel kapsamda araştırılmıştır. Örneğin her ne kadar levallois yongaların şekillerinin kontrollü olduğu kabul edilse de, bu şekil kontrolünün nasıl tespit edildiği hiç araştırılmamıştır.

Eski tanım ve açıklamaların yetersizliği bu şekilde ortaya konulmuştur.

Günümüzde bile levallois yongalama tekniği hakkında değişik görüşler bulunmaktadır.

Bu değişik görüşleri şu gruplarda toplayabiliriz:

1- Dibble ve bazı araştırmacılara göre; levallois metodu ön tasarlama fikri terk edilmiş sürekli bir yonga üretimidir. Bu düşünce levallois son üretim örneklerindeki metrik standart analiziyle oluşturulmuştur.

Dibble, levallois teknik konusunda farklı bir perspektif sunmaktadır; "Tek bir yonga elde edebilmek için çekirdek hazırlama metodundan çok, tek bir çekirdekten birçok yonga çıkarma metodu kullanılmaktadır".

2- Boëda ve onun görüşlerini paylaşanlara göre; levallois kavramı, önceden tasarlanmış bir taşımalık üretim fikrini içermektedir.

Boëda'nın metodolojik yolu hem deneye hem de belirleyici şemaların incelenmesine dayanmaktadır. Araştırmacı, çekirdeğin hazırlanmış üst yüzünden bir levallois almaya yönelik metodla, aynı üst yüzden bir seri levallois yonga elde etme metodunu birbirinden ayırmıştır.

3- Van Peer'in de içinde bulunduğu bir gruba göre ise levallois kavramı, önceden tasarlanmış ürünler ve morfolojik kontrol fikrini ayrıca bir levallois çekirdeğin üst yüzünden çıkarılmış ürünleri içerir.

Van Peer, rekonstrüksiyonu yapılmış redüksiyon dizileri üzerinde kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Levallois değişkenliğine değinerek, bu değişkenliğin kullanılan hammaddenin boyutuna, tipine ve yerleşim yeriyle hammadde kaynağı arasındaki mesafeye göre oluştuğunu belirtmiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Boëda, E., Le Concept Levallois: variabilité des méthodes, CNRS Editions,1994

Ceylan, K., Karain Mağarası, Levallois Tekniği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1994, Ankara

Van Peer, B, P., The Levallois Strategy, Monographs in World, Archaeology no:13,1992